

2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Günü

2 Nisan, Birleşmiş Milletler tarafından otizm konusunda farkındalık yaratmak ve otizm ile ilgili sorunlara çözüm bulmak amacıyla "Dünya Otizm Farkındalık Günü" olarak ilan edilmiştir. 2 Nisan'da başlayan "Otizm Farkındalık Ayı" çerçevesinde dünyada otizmle ilgili araştırmaların teşvik edilmesi, bu konudaki farkındalığın artırılması ile erken teşhis ve tedavinin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

Otizm Spektrum Bozukluğu; belirtileri yaşamın ilk üç yılı içinde ortaya çıkan nörogelişimsel bir bozukluktur. Her coğrafyada ve her sosyoekonomik düzeyde görülebilmektedir. Erkeklerde kızlardan 3-4 kat daha fazla görüldüğü bilinmektedir. Otizmin sebebi halen bilinmemekle birlikte tıbbi araştırmalar genetik faktörler ile birlikte çevresel faktörlerin de rolü olabileceğini göstermektedir. Bir çocuğunda otizm olan ailenin diğer çocuğunda da otizm görülme oranı %4-10 arasındadır. Otizm ile ilgili yapılan pek çok araştırmada, değişkenlik göstermekle birlikte görülme sıklığının %1 civarında olduğu belirtilmektedir. Önümüzdeki dönemde ülkemizde de Otizmin sıklığını ölçmeye yönelik epidemiyolojik çalışmaların yapılması planlanmaktadır.

Sessiz, içine kapanık, nasılsa konuşur gibi bazı yanlış inanışlar ya da toplum tarafından damgalanma kaygıları otizmliler çocukların tanı ve tedavisinde gecikmelere yol açabilmektedir. Unutulmamalıdır ki Otizm, ne kadar erken yaşta tanınır ve uygun bir şekilde yönlendirilirse, tedavisinde o kadar olumlu sonuçlar alınan bir bozukluktur.

Otizm ismi aynı olsa bile her çocukta farklı belirtilerle görülebilir, her çocuğun klinik görünümü, tedavisi ve ilerleyişi aynı olmaz. En etkili tedavi yöntemi otizme yönelik özel eğitimidir. Otizmin tedavisine özel ilaç ya da aşı yoktur, ilaç tedavisi çoğunlukla otizme eşlik eden hırçınlık, aşırı hareketlilik, depresyon, yoğun takıntılar ve tekrarlayıcı hareketler için kullanılmaktadır. Dikkat edilmesi gerekir ki, güncel bilimsel verilere bakıldığında hiçbir alternatif tedavi yönteminin otizmi tedavi ettiğine dair kanıt bulunmamaktadır. Ancak aileler bu yöntemlere başvurarak ciddi maddi kayıplara uğrayabilmektedir. Bu yöntemlere yönelmeden önce mutlaka bir çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanından danışmanlık alınması gerekmektedir.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı (2016-2019) Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinatörlüğünde 3 Aralık 2016 tarihinde Resmi Gazetede Yüksek Planlama Kurulu kararı olarak yayınlanmıştır. Hem söz konusu eylem planı hem de Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planımızın faaliyetlerinden olan erken tanı, tedavi ve müdahale zincirinin kurulması amacıyla, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğümüz tarafından Otizm Spektrum Bozukluğu Tarama ve Takip Programı oluşturulmuştur. Program kapsamında İl Sağlık Müdürlükleri bünyesinde, ruh sağlığı birim/şubelerinde belirli personeller ve kamu/üniversite hastanelerinde görev alan çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanları işbirliğinde ekipler kurulmuştur.

2017 yılı Mart ayından bu güne 77 ilden 171 çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanı, 241 meslek elemanı olmak üzere toplam 412 sağlık personeli program kapsamında eğitim alarak kurulan ekiplerde görev almaktadır.

Söz konusu programda, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğümüz tarafından hazırlanan eğitim modeli çerçevesinde, çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanları tarafından, aile hekimi ve aile sağlığı elemanlarına yüz yüze eğitimler düzenlenmekte, aile hekimleri tarafından taramalar yapılmakta, riskli olgular

koordinasyon ekipleri aracılığıyla çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanına yönlendirilmekte ve takipleri yapılmaktadır. Birinci basamakta tespit edilen riskli olguların muayenesi için hastanelerde belirli günler ayrılmış olup, randevularının alınması koordinasyon ekiplerince sağlanmakta ve mümkün olan en kısa sürede poliklinik hizmeti sunulmaktadır.

2017-2018 yılları arasında çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanları tarafından, 25.557 aile hekimi ve 18.859 aile sağlığı elemanına program kapsamında eğitim verilmiştir. 2018 yılında, 326.653 kız 338.963 erkek olmak üzere 667.323 çocuk aile hekimleri tarafından Otizm yönünden değerlendirilmiştir. 15.087 çocuk ileri değerlendirme için çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanına yönlendirilmiştir. Çocuk ergen ruh sağlığı uzmanına yönlendirilen çocuklardan 805'i otizm, 998'i farklı bir tanı alarak erken tanı ve tedavi hizmetlerinden yararlanmıştı.

Bununla birlikte Bakanlığımız Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Sağlıklı Hayat Merkezlerinde çocuk gelişimci, psikolog ve sosyal çalışmacılar tarafından psikososyal destek hizmetleri yürütülmektedir. Psikososyal destek hizmetlerinde öncelikli amaç bireysel ve toplumsal düzeyde koruyucu ve önleyici ruh sağlığı çalışmaları yürütmek, tanı ve tedavi gerektiren kişileri uygun uzman ya da kurumlara yönlendirmek ve takip etmektir. Otizm tanılı alan çocuklar ve ailelerini de kapsayan bu hizmet modelinin içinde değerlendirme, yönlendirme, psikoeğitim, sosyal hizmet müdahalesi ve grup çalışmaları yürütülebilmektedir. Bunun yanı sıra, otizm başta olmak üzere gelişimsel bozukluğu veya gecikmesi olan çocukların aileleri için çocukların günlük yaşam becerilerini, eğitim ve gelişim süreçlerini desteklemek amacıyla bir programın alt yapı çalışmaları devam etmektedir. Önümüzdeki dönemde saha çalışmalarının başlaması planlanmaktadır.

2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Günü münasebetiyle Nisan ayı başta olmak üzere tüm yıl boyunca yurt genelinde çeşitli farkındalık faaliyetleri düzenlenmekte ve sağlık personelinin, çocuk alanında çalışan diğer meslek gruplarının ve anne-babaların farkındalık düzeylerinin arttırılmasına yönelik eğitimler yapılmaktadır. Ayrıca, Dünya Sağlık Örgütü(WHO), AB İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü (ECHO) ve Bakanlığımız işbirliğinde, geçici koruma altındaki bireylere yönelik sağlık hizmetlerinin sunulduğu Göçmen Sağlığı Merkezlerinde çalışan sağlık personellerine Otizm farkındalık eğitimleri vermeye devam etmektedir. Farkındalık eğitimleri kapsamında 2016 yılından bu güne 74.103 sağlık personeli olmak üzere toplam 228.964 kişiye ulaşılmıştır.

Böylece Ulusal Eylem Planında yer alan farkındalık çalışmaları, erken tanı ve müdahale zincirinin kurulması ve ailelere yönelik hizmetlerin geliştirilmesi başlıkları altındaki Bakanlığımız görev alanı dâhilinde olan pek çok hedefe ulaşılmıştır.